

Bezieling is leeftijdsloos

M.M. Thunnissen, C.F.A. Milders

Psychiaters werken soms door tot na hun officiële pensioengerechtigde leeftijd, en daarin staan zij niet alleen. Met name beoefenaars van zelfstandige beroepen (familiebedrijven, vrije ondernemers, politici en kunstenaars) werken van oudsher al (veel) langer dan de officiële pensioenleeftijd. Soms uit financiële noodzaak, vaak omdat ze verknocht zijn aan hun bedrijf of werk, plezier ontleen aan hun werkzaamheden, soms omdat er vraag blijft naar hun expertise en vaardigheden, soms uit narcistische motieven of uit angst voor een leven zonder werk.

Van Bodegraven (2021) beschrijft elders in dit nummer helder dat sommige psychiaters worstelen met wanneer te stoppen met werken en daarom soms tot op té hoge leeftijd doorwerken. Als psychiaters uit de doelgroep waar zij over schrijft, hebben wij de behoefte haar betoog te nuanceren.

De levensfase van de ouderdom

Allereerst willen wij een onderscheid maken tussen ouderdom en stoppen met werken. Over de uitdagingen van de ouderdom als levensfase is veel geschreven. Erikson (1977) noemt de achtste en laatste levensfase die van ego-integriteit versus wanhoop. Dit kan een fase zijn van ontwikkeling, verantwoording en aanvaarding, waarbij men zich aanpast aan de triomfen en teleurstellingen uit de eerdere levensfasen, geleidelijk berust in de achteruitgang van het leven en kan genieten van de rust en wijsheid die deze fase kan opleveren. De Beauvoir (1987) bespreekt in haar monumentale werk *De ouderdom* uitgebreid hoe het verlies van gezondheid en van dierbaren kan leiden tot verbittering, eenzaamheid en tragiek, maar ook tot berusting, verzoening en vrede.

Pensioen is iets anders dan oud-zijn

Hoewel stoppen met het werkzame leven kan samenvallen met het begin van de levensfase van de ouderdom, gaat het toch om twee verschillende fenomenen. Voor de een is de pensionering iets om reikhalzend naar uit te kijken, voor de ander een schrikbeeld. De 'pensioengerechtigde leeftijd' is een arbitraire grens, gebaseerd op economische, epidemiologische en andere overwegingen. Vroeger een leeftijd waarna je vaak niet lang meer te leven had, nu vaak het begin van een nieuwe fase, in te vullen met reizen, nieuwe hobby's of vrijwilligerswerk. Nu de gemiddelde levensverwachting ruim boven de 80 is en de vergrijzing toeslaat, is het logisch dat de

AUTEURS

Moniek Thunnissen (1955), vrijgevestigd psychiater, Bergen op Zoom.

Frits Milders (1947), psychiater n.p., Zeijen.

Correspondentieadres

Moniek Thunnissen.

E-mail: m.thunnissen@ziggo.nl

Geen strijdige belangen meegedeeld.

Het artikel werd voor publicatie geaccepteerd op 11-6-2021.

pensioenleeftijd verschuift, naar verwachting tot 67 jaar in 2024 (dus nog geen 68 jaar, zoals Van Bodegraven schrijft).

Expertise als kracht

Psychiaters bouwen in de loop van hun leven expertise op, die vaak tot rijping komt in de loop van hun leven: wijsheid komt met de jaren! De psychiatrie is bij uitstek een vak waarin je jezelf je hele leven kan ontwikkelen: sommige collega's beginnen in de kinder- en jeugdpsychiatrie, gaan vervolgens werken in een FACT-team, de forensische psychiatrie of de ouderenpsychiatrie om uiteindelijk voor drie dagen per week als vrijgevestigde, consultant of interimmer te gaan werken.

Bovendien zijn oudere psychiaters vaak zeer competent in het begeleiden van jongere collega's of opleidingen, omdat zij in de loop van hun carrière een metaperspectief hebben ontwikkeld dat kan bijdragen aan de scholing van beginnende collega's. Het zou jammer zijn om deze expertise niet te gebruiken.

Psychiatertekort in instellingen

Een aspect dat we zeker ook willen noemen, is het ernstige psychiatertekort in veel ggz-instellingen, waardoor psychiaters soms besluiten langer door te werken. Hierin lijkt de laatste jaren steeds meer sprake

van een desastreuze spiraal: er zijn veel vacatures in de meeste ggz-instellingen, waardoor het werken in zo'n instelling met alle bijkomende taken zoals diensten, vergaderingen en onderwijs/opleiding steeds zwaarder wordt voor de overgebleven psychiaters. Met als gevolg dat het werken in een instelling minder aantrekkelijk wordt, er weer meer psychiaters vertrekken, - om vervolgens terug te komen in hun oude functie, maar dan op interimbasis. In sommige ggz-instellingen is de verhouding psychiaters in dienstverband versus interim-psychiaters inmiddels 50-50. Dit leidt tot allerlei andere problemen die buiten het bestek van dit commentaar vallen.

Voor veel psychiaters, en niet alleen de 65-plussers, is het werken in een vrijevestigde praktijk een lonkend perspectief geworden: een hoger salaris, zelf te bepalen werktijden, geen diensten, en een omgeving waarin zij de arts-patiëntrelatie zelf menselijk vorm kunnen geven. Hetzelfde geldt voor het werken op interimbasis in een ggz-instelling. Wellicht dat dit ook meespeelt als reden om langer door te werken.

Selectieve blik

Van Bodegraven belicht volgens ons vooral de negatieve kanten van het langer doorwerken - wat al snel: té lang doorwerken lijkt te worden. Het lijkt of de auteur een selectieve groep collega's heeft gesproken, die worstelt met de vraag: wanneer stop ik, en doe ik dat voor mijn partner of voor mezelf? Het feit dat er veel collega's van 65+ zijn die met veel plezier en naar volle tevredenheid van patiënten en werkgever blijven werken, blijft daardoor onderbelicht.

Een vraag waar de auteur niet op ingaat, is in hoeverre de beschreven pensioneringsproblematiek overeenkomt met die van andere medisch specialisten, huisartsen en andere professionals in de zorg of dienstverlenende beroepen. Verder zou het relevant zijn geweest om de beschreven problematiek aan te vullen met informatie over de levensinvulling van deze psychiaters en de kwaliteit van hun partnerrelaties.

Herregistratie als moment van zelfreflectie

De 5-jaarlijkse herregistratie - die Van Bodegraven bijna beschrijft als de befaamde laatste borrel van de alcoholist: 'nog eentje dan!' - is bij uitstek geschikt als moment van zelfreflectie voor de psychiater: ben ik nog voldoende competent en energiek om mij weer voor 5 jaar aan het vak te verbinden? Daarnaast is de herregistratie ook een beoordeling vanuit de beroepsgroep of je als psychiater aan alle eisen voldoet. Ten slotte: het is plezierig dat er geen taboe rust op het vragen bij hulp bij afbouwen van de praktijk, want net als elke transitie naar een nieuwe levensfase kan ook het stoppen met het werkzame leven een ingrijpende gebeurtenis zijn waar mensen hulp bij kunnen gebruiken.

LITERATUUR

- Beauvoir S de. De ouderdom. Situatie en zingeving in de laatste levensfase. Utrecht: Erven J. Bijleveld; 1987.
- Bodegraven E van. De bezieling van de lang doorwerkende psychiater. Tijdschr Psychiatr 2021; 63: 565-9.
- Erikson EH. Het kind in de samenleving. Utrecht/Antwerpen, Het Spectrum; 1977.